

*Схвалено
Протоколом ГРМЕ
№ 4 від 28 грудня 2018 року*

Керівні положення Громадської ради міжнародних експертів¹ щодо проведення оцінки доброчесності, знань та практичних навичок кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду

¹ Ці рекомендації розроблені на основі проекту критеріїв оцінки, які були підготовлені Тільманом Хоппе, Дмитром Котляром і Алесом Заларом для Антикорупційної ініціативи (EUACI); оригінальну версію критеріїв оцінки рецензував Хосе Ігрея Матос.

Зміст

Скорочення	3
1 Вступ	4
2 Рекомендації.....	6
Критерій 1 «Доброчесність (мораль, чесність, непідкупність)»	6
Показник 1 (матеріальний спосіб життя)	6
Показник 2 (зобов'язання щодо декларування)	7
Показник 3 (незалежність).....	8
Показник 4 (професійна етика)	8
Показник 5 (порушення інших правил)	8
Показник 6 (гідність посади судді)	8
Критерій 2 «Знання та практичні навички для розгляду справ в межах юрисдикції ВАС» ..	8
Показник 7 (знання про боротьбу з корупцією)	8
Показник 8 (складні справи).....	9
Показник 9 (діяльність суддів)	10
Загальні правила застосування показників	10
1. Невідповідність	10
2. Сфера особистих інтересів	11
3. Територіальні і часові сфери дії	11
4. Висновки інших органів	11
5. Додаткова інформація	11
6. Тяжкість неправомірної поведінки	12

Скорочення

КРЕС	Консультативна рада європейських суддів
ЕКЕП	Європейська комісія з питань ефективності правосуддя
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЄМРЮ	Європейська мережа рад юстиції
ВАС	Вищий антикорупційний суд
ВККС	Вища кваліфікаційна комісія суддів України
ЗУВАС	Закон України «Про Вищий антикорупційний суд»
ЗУССС	Закон України «Про судоустрій та статус суддів»
ЗУЗПК	Закон України «Про запобігання та протидію корупції»
НАЗК	Національне агентство з питань запобігання корупції
ГРМЕ	Громадська рада міжнародних експертів

1 Вступ

Відповідно до ст. 8 ЗУВАС, мандат ГРМЕ полягає у встановленні відповідності кандидатів на посаду суддів Вищого антикорупційного суду критеріям доброчесності, знань та практичних навичок. Цей документ спрямований на надання членам та секретаріату ГРМЕ допомоги і рекомендацій щодо збору, перевірки та аналізу інформації про кандидатів на посаду суддів, здійснення оцінки відповідності кандидатів критеріям, визначеним ЗУВАС та скликання спеціального спільного засідання ГРМЕ та ВККС.

У ч. 4 статті 8 ЗУВАС визначається компетенція ГРМЕ:

«З метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні для цілей кваліфікаційного оцінювання відповідності кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду критеріям

- *доброчесності (моралі, чесності, непідкупності), а саме*
 - *щодо законності джерел походження майна,*
 - *відповідності рівня життя кандидата або членів його сім'ї задекларованим доходам,*
 - *відповідності способу життя кандидата його статусу, [та]*
- *наявності знань та практичних навичок для розгляду справ, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду,*

утворюється Громадська рада міжнародних експертів.»²

Один критерій стосується винятково **доброчесності** кандидатів, інший – професійної **кваліфікації** кандидатів, зокрема «знань та практичних навичок» для розгляду справ у межах юрисдикції ВАС.

Роль ГРМЕ полягає в наданні допомоги ВККС у процесі відбору суддів до ВАС. Вона не дублює функції і не замінює ВККС.

До завдань ГРМЕ не відносяться виставлення балів і складання рейтингу кандидатів – це завдання ВККС (ч. 6 статті 8 ЗУВАС, ч. 16 статті 79 ЗУССС). Мандат ГРМЕ полягає в оцінюванні відповідності кандидатів встановленим законом критеріям «доброчесності», а також «знань і практичних навичок».

² Відформатовано автором.

Тоді як ГРМЕ може передавати ВККС інформацію про кандидатів, у тому числі позитивну інформацію, її головне завдання – це проведення зовнішнього детального розгляду кандидатів на посаду суддів для забезпечення того, що лише гідні кандидати проходять на наступні етапи конкурсу і що скликаються спеціальні спільні засідання ГРМЕ і ВККС щодо кандидатів, відповідність критеріям яких сумнівна.

2 Рекомендації

Критерій 1 «Доброчесність (мораль, чесність, непідкупність)»

- Показник 1 Джерела походження майна кандидата є **законними**, а **рівень життя** кандидата або членів його/її сім'ї відповідає їхнім задекларованим доходам.
- Показник 2 Кандидат відповідає застосовним вимогам **фінансового контролю**, визначеним антикорупційним законодавством, включаючи але не обмежуючись вчасною подачею майнових декларацій, повідомленням про суттєві зміни в переліку активів, повідомленням про відкриття іноземних рахунків, а також наданням повної і точної інформації у майнових деклараціях.
- Показник 3 Поведінка кандидата у минулому не визначає недостатнього рівня **незалежності** та **неупередженості**, які вимагаються від судді ВАС.
- Показник 4 Кандидат дотримується правил **суддівської етики** (для кандидатів із досвідом суддівства), правил адвокатської етики (для кандидатів із досвідом адвокатської діяльності) чи правил етики науковця (для кандидатів із досвідом наукової діяльності).
- Показник 5 Кандидат не вчинив **корупційного** чи пов'язаного із корупцією правопорушення, а також не порушував антикорупційні норми та зобов'язання, правила етики та професійної поведінки, незалежно від того, чи порушення потягло за собою застосування санкцій.
- Показник 6 Кандидат не вчинив будь-якої іншої дії, що робить його/її негідним/-ою зайняття посади судді ВАС чи підриває **авторитет судової влади**.

Показник 1 (матеріальний спосіб життя)

Джерела походження майна кандидата є законними, а рівень життя кандидата або членів його/її сім'ї відповідає їхнім задекларованим та законним доходам.

- а. Кандидат не відповідає вимогам цього показника, якщо розсудливий спостерігач матиме обґрунтовані сумніви щодо законності джерел походження майна кандидата і відповідності рівня життя кандидата або членів його/її сім'ї

задекларованому доходу протягом періоду часу, за який наявна фінансова інформація.

- b. Поняття «член сім'ї» необхідно застосовувати широко. ЗУВАС не пов'язує це поняття винятково з його значенням, передбаченим Законом України «Про запобігання корупції». З огляду на це, воно може включати не лише другу особу з подружжя і осіб, що мешкають разом із кандидатом, і пов'язані з ним/нею спільним побутом, як це визначено ст. 1 ЗУ «Про запобігання корупції», але й інших родичів та близьких осіб незалежно від того, чи вони проживають разом.
- c. Поняття «рівень життя» охоплює усе майно у власності, володінні чи користуванні кандидата або членів його/її сім'ї, а також витрати та інші вихідні фінансові потоки, наприклад, позики, надані третім сторонам.
- d. Дохід, що не був задекларований в органах державної влади згідно з вимогами відповідного законодавства (наприклад, податкового чи антикорупційного), або був задекларований, проте схоже, що він був, зокрема, інструментом чи результатом незаконної чи незадекларованої діяльності, не вважається законним.
- e. Якщо якусь річ, притаманну способу життя, отримано безоплатно, попередній власник, який профінансував її надання, має зробити це із законного доходу.
- f. Показниками незаконності походження доходу є, з-поміж іншого, засоби фінансування за рахунок закордонного доходу; подарунки, спадок, подібні несподівано отримані надходження або позики; сумнівний дохід від недостатньо задокументованого чи закритого бізнесу чи від продажу майна. Джерело вважається сумнівним, якщо існують обґрунтовані сумніви щодо його законності.
- g. Дані з будь-якого достовірного і надійного джерела можуть використовуватися для оцінки відповідності цьому показнику, включаючи проте не обмежуючись попередніми деклараціями про майно чи податки.
- h. Будь-яка оцінка з боку Національного агентства з питань запобігання корупції чи іншого державного органу може враховуватися ГРМЕ, але не обов'язково має бути вирішальною для оцінки ГРМЕ.

Показник 2 (зобов'язання щодо декларування)

Кандидат відповідає застосовним вимогам фінансового контролю, що визначені антикорупційним законодавством, у тому числі щодо вчасної подачі декларацій, повідомлення про суттєві зміни щодо майна, повідомлення про відкриття іноземних рахунків та надання повної та точної інформації у майнових деклараціях, але не обмежуючись ними.

Показник 3 (незалежність)

Поведінка кандидата у минулому не свідчить про недостатній рівень незалежності та неупередженості, які вимагаються від судді ВАС.

- а. Недостатній на думку розсудливого спостерігача рівень незалежності чи неупередженості має належним чином розглядатися ГРМЕ.

Показник 4 (професійна етика)

Кандидат дотримується правил суддівської етики (для кандидатів із досвідом суддівства), правил адвокатської етики (для кандидатів із досвідом адвокатської діяльності) чи правил етики науковця (для кандидатів із досвідом наукової діяльності).

Показник 5 (порушення інших правил)

Кандидат не вчинив корупційного чи пов'язаного із корупцією правопорушення, а також не порушував антикорупційні обмеження та вимоги, правила етики та професійної поведінки, незалежно від того чи спричинило порушення застосування санкцій.

Показник 6 (гідність посади судді)

Кандидат не вчинив будь-якої іншої дії, що робить його/її негідним/-ою зайняття посади судді ВАС чи підриває авторитет судової влади або відправлення правосуддя.

Критерій 2 «Знання та практичні навички для розгляду справ в межах юрисдикції ВАС»

Показник 7	Кандидат продемонстрував знання законодавства, відповідно до якого здійснюватиметься розгляд справ, пов'язаних із корупцією .
Показник 8	Кандидат продемонстрував здатність аналізувати та вирішувати складні юридичні проблеми.
Показник 9	Кандидат продемонстрував знання, навички та здатність виконувати обов'язки, покладені на кандидата на посаду судді.

Показник 7 (знання про боротьбу з корупцією)

Кандидат продемонстрував знання законодавства, відповідно до якого здійснюватиметься розгляд справ, пов'язаних із корупцією.

- а. Знання стосуються національних законів та положень.
- б. Знання стосуються міжнародних договорів та документів щодо їх впровадження.

- с. Знання вимагають достатнього розуміння фінансової логіки, яка є підґрунтям антикорупційних законів та положень.
- д. Глибина знань кандидата у справах, пов'язаних із корупцією, може бути набута різними способами, серед яких: юридична освіта та навчання, професійна практика, у тому числі, але не обмежуючись, кримінальним переслідуванням, представництвом та захистом від кримінальних обвинувачень, експертними оцінками складання законопроекту, володіння науковим юридичним письмом та/або прийняття судових рішень.
- е. ГРМЕ може розглянути тестування правових знань кандидата шляхом додаткової співбесіди або письмових запитань.

Показник 8 (складні справи)

Кандидат продемонстрував здатність аналізувати та вирішувати складні юридичні проблеми.

- а. Кандидат має здатність синтезувати, розрізняти, порівнювати та протиставляти різні джерела правової інформації; здатність розуміти історію справи, аналізувати докази, у тому числі фінансові документи, ефективно збирати інформацію і отримувати дані від різноманітних залучених сторін, зокрема, експертів.
- б. Кандидат має спроможність сформулювати доречне рішення, розробити текст рішення зрозумілою та чіткою мовою, а також навести причини для пояснення такого рішення.
- с. Кандидат має здатність ефективно аналізувати та синтезувати інформацію.
- д. Кандидат до апеляційної палати має здатність розглядати рішення нижньої палати суду.
- е. Здатність кандидата аналізувати складні юридичні питання може виникати в різних ситуаціях, включно із діяльністю адміністративних трибуналів, арбітражних органів, судових процесів, апеляційних судів, правової практики та наукової роботи.
- ф. Попередній досвід у розгляді справи є доречним, але не основним (як зазначено в ст. 7 п. 2 ЗУВАС).
- г. Оскільки апеляційна палата ВАС є апеляційним судом, попередній апеляційний судовий досвід може бути доречним, але не є визначальним для призначення в апеляційну палату ВАС.

- h. Якщо ГРМЕ отримає відповідну інформацію, включно, але не обмежуючись попередніми юридичними рішеннями, меморандумами, справами, книгами, науковими статтями, звітами та аналогічними письмовими доказами, які можуть викликати серйозні сумніви щодо того, чи зможе кандидат аналізувати, вирішувати складні судові справи та висловитися письмово, то ГРМЕ може розглянути можливість попросити цього кандидата надати приклад(-и) свого попереднього юридичного тексту письмово або/і пояснити його під час співбесіди. ГРМЕ може також переглянути результати практичного завдання (вправи), що виконується кандидатом як частина письмового іспиту в межах кваліфікаційного оцінювання, проведеного ВККС.

Показник 9 (діяльність суддів)

Кандидат продемонстрував знання, навички та здатність здійснювати обов'язки, покладені на особу на посаді судді.

- a. Кандидат дотримується термінів та стандартів.
- b. Кандидат демонструє високий рівень якості своєї судової чи іншої професійної діяльності.
- c. Кандидат на посаду судді може не проявити свою здатність займатися судочинством у справах, пов'язаних із корупцією, якщо є достатні докази, що порушення Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод за рішенням Європейського суду з прав людини було спричинене рішенням суду, виданим цим кандидатом (або сумісно виданим), якщо лише це порушення не пов'язане із системними проблемами держави, такими як, наприклад, відкладання судових справ (наприклад, як це передбачено пілотними судовими рішеннями Європейської суду з прав людини).

Загальні правила застосування показників

Нижче наведено загальні правила, які можуть допомогти ГРМЕ із застосуванням показників оцінки. Вони пояснюють обсяг оцінки та порогове значення для формування висновку, що кандидат на посаду судді не відповідає визначеним критеріям.

1. Невідповідність

Кандидат не відповідає показнику у випадку, коли підтверджується невідповідність або існують обґрунтовані сумніви щодо відповідності.

а. Завдання ГРМЕ полягає в наданні допомоги ВККС у процесі відбору кандидатів до ВАС, які гідні високої посади у ВАС. Тому завдання ГРМЕ полягає не в доведенні порушення закону, що відбулося, а у визначенні наявності обґрунтованих сумнівів щодо доброчесності, знань і практичних навичок кандидатів на посаду суддів ВАС.

б. Загальний поріг щодо сумнівів у відповідності кандидата на посаду судді має бути стандартом обґрунтованих підстав вважати, що кандидат на посаду судді може не відповідати критеріям доброчесності, знань та практичних навичок. Такі «обґрунтовані підстави» можуть існувати не тільки у випадку, якщо є перевірені факти порушення правил доброчесності, але, також, якщо є «дотримання» або «сприйняття» щодо відсутності доброчесності кандидата чи іншої невідповідності критеріям оцінювання, які впливають на довіру до судової системи та ВАС.

с. У разі, якщо існує обґрунтований сумнів щодо невідповідності кандидата критеріям, кандидату надається можливість довести протилежне. Напротивагу кримінальним провадженням, у процесі оцінки кандидата не існує презумпції відсутності вини. ГРМЕ не має доводити невідповідність кандидата за межами обґрунтованого сумніву; у разі, якщо було встановлено обґрунтований сумнів і кандидат чи інші джерела не спростували його, цього може бути достатньо для того, щоб ГРМЕ усунула кандидата з конкурсу з огляду на серйозність встановленої причини.

2. Сфера особистих інтересів

З метою проведення оцінки доброчесності кандидата за необхідності буде проаналізовано інформацію про кандидата, членів його/її сім'ї та інших осіб, пов'язаних із кандидатом.

3. Територіальні і часові сфери дії

Оцінка відповідності показникам ґрунтується на інформації без обмеження часу чи території.

4. Висновки інших органів

Будь-які інформація, висновок або оцінка будь-якого національного чи міжнародного органу може вважатися доцільною, але не обов'язково є визначальною для ГРМЕ.

5. Додаткова інформація

ГРМЕ може попросити кандидатів надати додаткові пояснення чи інформацію, в тому числі документи, з метою допомоги ГРМЕ у процесі проведення оцінки відповідності кандидата критеріям.

6. Тяжкість неправомірної поведінки

Під час визначення відповідності критеріям доброчесності ГРМЕ розглядатиме тяжкість будь-якої неправомірної поведінки.
